

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

З давніх часів держави співпрацюють у спільній боротьбі з транснаціональною злочинністю. Добре відомий договір, укладений у XIII ст. до н.е. між єгипетським фараоном Рамзесом II і хетським царем Хаттушилем III. Важливою складовою цієї угоди було зобов'язання сторін видавати утекших злочинців-втікачів і рабів, тобто, висловлюючись сучасною мовою, мова йшла про екстрадицію і співробітництво в боротьбі з транснаціональною злочинністю [1, с.13].

Природно, що кожний час має свої злочини. У античну епоху одним із найбільш небезпечних злочинів була втеча рабів. У період науково-технічної революції, коли значно інтенсифікувалися економічні, науково-технічні, культурні й особисті зв'язки, досягнутий надзвичайний ріст засобів транспорту і комунікації, іншою стала й злочинність. У сучасному світі повсякденною дійсністю стали міжнародно-організовані і професійно скоєні злочинні діяння. На Восьмому конгресі ООН по попередженню злочинності і поводженню з правопорушниками (Гавана, 1990 р.) відзначалося, що злочинність практично повсюди виходить за національні рамки, гальмує політичний, соціальний і економічний розвиток держав.

Транснаціональна злочинність безпосередньо завдає шкоди основним правам людини, що підвищує її суспільну небезпеку. Нині кримінологи констатують, що високий рівень транснаціональної злочинності підтримується в основному за рахунок країн Східної Європи, національні межі яких в області політичної й економічної нестабільності не є для злочинців перешкодою. У Міждержавній програмі спільних заходів боротьби з організованою злочинністю та іншими видами небезпечних злочинів на території держав-учасників СНД на період до 2000 р. констатовалося, що в останні роки в країнах Співдружності відзначене значне зростання тяжких транснаціональних злочинів, що скоюються організованими злочинними формуваннями.

Широке поширення одержали різноманітні форми прояву тероризму, торгівлі людьми, легалізація злочинних прибутків, наркобізнес, контрабанда зброї і військової техніки, радіоактивних речовин, культурних цінностей, стратегічних матеріалів, фальшивомонетництво, крадіжки автомобілів, злочини у фінансовій і зовнішньоекономічній сферах, вбивства на замовлення й інші небезпечні злочини. Зазначені протиправні діяння торкаються прав і законних інтересів не тільки держав, але і конкретних людей. Так, терористичні дії частіше усього зазіхають на найдорожче, що є в людини – на життя.

У статті 3 Загальної декларації прав людини 1948 р. зафіксовано: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність». Тероризм, торгівля людьми перебуває в явному протиріччі з цими фундаментальними правами. Міжнародне співтовариство повинно консолідувати свої зусилля по розробці єдиної конвенції по боротьбі з тероризмом. Необхідно також удосконалити міжнародно-правову базу по боротьбі

з таким ганебним явищем ншого часу, як торгівля людьми. Сумно, але факт – більш 200 тис. громадян України знаходяться за кордоном у становищі секс-рабинь. При розробці нового Кримінального кодексу українські законодавці повинні ввести норми, що передбачають відповідальність за дані види злочинної діяльності заради захисту основних прав людини.

Також Україні варто приєднатися до Європейської конвенції по боротьбі з тероризмом 1977 р. і підписати і ратифікувати Конвенцію по боротьбі з бомбовим тероризмом 1997 р. Незважаючи на деякі недосконалості, ці конвенції забезпечують більш високий рівень міжнародного співробітництва в боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Стаття 17 Загальної декларації прав людини 1948 р. установлює, що кожна людина має право володіти майном, і ніхто не повинний бути довільно позбавлений свого майна. Злочин рекету, що став настільки поширеним на території постсоціалістичних держав, спрямований на підрич цього фундаментального права. Правоохоронні органи України, взаємодіючи з аналогічними структурами сусідніх держав, повинні прагнути до ліквідації транснаціональних рекетирських угруповань, а також формувань, що займаються розкраданням автомобілів і продажем їх за рубезем.

Стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. проголошує, що кожна людина має право на найвищий можливий рівень фізичного і психічного здоров'я. Незаконне ж поширення наркотичних і психотропних речовин, особливо серед молоді, веде до деградації особистості, втрати здоров'я, а часто і до смерті. Сумновідома доля таких талановитих музикантів, як Джиммі Хендрікс, Джим Моррісон, Брайан Джонс, що загинули від зловживання наркотиків. І, якщо раніше наркобізнес вважався чисто закордонним явищем, то нині він завдає величезну шкоду і нашим громадянам. У зв'язку з цим наполеглива боротьба України разом з іншими державами з незаконним обігом наркотичних і психотропних речовин буде сприяти реалізації положень ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.

Слід зазначити, що зазначені види злочинної діяльності дуже характерні для пострадянських держав. Пояснюється це тим, що на території колишнього СРСР багато в чому зберігається єдиний кримінальний простір. Це обумовлено географічною близькістю новостворених держав, фактичною відкритістю кордонів, міцністю традиційних зв'язків і певною усталеністю інтересів злочинних елементів.

У той же час, за різноманітними оцінками, від десятої частини до третини злочинних угруповань СНД мають розгалужену структуру і діють у багатьох країнах світу. Експерти ООН серед цих транснаціональних формувань виділяють угруповання, що спеціалізуються на контрабанді товарів, включаючи зброю; рекеті і вбивствах на замовлення; наркозлочинах; контролі ігорного бізнесу; торгівлі людьми, краденими автомобілями й ін. Термін «російська мафія», яким позначають не тільки російський, але і весь колишній радянський криміналітет, що вийшов на міжнародну арену, став уже звичним на Заході.

Співробітництво в боротьбі з транснаціональною злочинністю розвивається за трьома напрямками. *Перше* – це підписання обопільних угод, у яких держави регламентують питання надання правової допомоги у кримінальних справах, видача злочинців, передача засуджених осіб для відбування покарання в державі, громадянами якої вони є. Україна активно використовує цю форму співробітництва. У даний час наша держава бере участь більш, ніж у двадцятьох таких угодах. Крім того, усе більш популярною формою двостороннього співробітництва стає професійно-технічна допомога. При реалізації угод про це держава організує підготовку і перепідготовку спеціалістів із правоохоронних органів держави-партнера, між ними відбувається обмін науково-технічною інформацією, зразками техніки або її постачання для потреб боротьби зі злочинністю. *Другий напрямок* пов'язаний із співробітництвом держав у боротьбі з транснаціональною злочинністю на регіональному рівні. У рамках Ради Європи, Європейського Союзу, Співдружності Незалежних Держав і інших регіональних організацій розроблені механізми координації зусиль держав у боротьбі з цим видом злочинності. Юридичну основу таких механізмів складають багатосторонні конвенції, наприклад, Конвенція СНД про правову допомогу і правові відношення по цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 р. *Третій напрямок* охоплює співробітництво в рамках універсальних міжнародних організацій. Насамперед це відноситься до ООН і її спеціалізованих установ, а також до Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу).

Співробітництво держав у боротьбі з таким явищем, як транснаціональна злочинність, спрямована на вирішення таких задач:

- 1) узгодження кваліфікації злочинів, що складають небезпеку для держав;
- 2) координація заходів для запобігання і припинення таких злочинів;
- 3) установлення юрисдикції над злочинами і злочинцями;
- 4) забезпечення невідворотності покарання;
- 5) надання правової допомоги по кримінальних справах, включаючи видачу злочинців [2, с. 185-194]. У кінцевому рахунку співробітництво в боротьбі з транснаціональною злочинністю має на меті забезпечити захист прав людини і створити умови для його гармонічного розвитку.

Незважаючи на значні досягнення України в справі боротьби з транснаціональною злочинністю, є в цій сфері і проблеми. Слід зазначити, що правова база співробітництва з іноземними державами потребує подальшого удосконалення. Це стосується як національного законодавства, так і міжнародно-правового регулювання. Потребують розширення і підвищення ефективності інформаційні системи, що обслуговують цей напрямок міждержавного співробітництва. Необхідно удосконалювати систему підготовки кадрів для боротьби з транснаціональною злочинністю. Ця діяльність потребує спеціалізації, доброго знання іноземних мов, норм міжнародного права і міжнародних стандартів прав людини. Варто цілеспрямовано працювати для поліпшення відносин і зв'язків із населенням, що сприяє виявленню і швидкому розкриттю злочинів.

Зрозуміло, норми внутрішньодержавного і міжнародного права не в змозі відразу перетворити суспільство, але вони спроможні скоординувати

зусилля світового співтовариства в боротьбі з транснаціональною і міжнародною злочинністю, що оголосила йому війну.

Список літератури:

1. Тимченко Л.Д. *Міжнародне право*. Х., 1999. 2. *Курс міжнародного права: В семи томах. Т.6 / Отв. ред. тома Н.А.Ушаков. М., 1992.*

Надійшла до редакції 06.03.2000

Л.Д. Тимченко, проф. Ун-та внутр. дел

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ ПРАКТИКА УКРАИНЫ ПО СОТРУДНИЧЕСТВУ В БОРЬБЕ С ТРАНСНАЦИОНАЛЬНОЙ ПРЕСТУПНОСТЬЮ

Окончание «холодной войны» представлялась многим политикам и аналитикам как эра беспрецедентного социально-экономического прогресса и гармоничных взаимоотношений между государствами. Реальность свидетельствует же о том, что мы скорее вступили в полосу «холодного мира» [1]. Характерной чертой современности является международная преступность, которая достигла такого уровня и распространения, что отдельно взятому государству или группе государств уже не под силу бороться с ней. Для противодействия международной преступности требуются объединенные усилия всего международного сообщества. ООН уделяет повышенное внимание вопросам предупреждения и борьбы с преступностью, преследуя при этом такие цели:

1. Предупреждение преступности внутри государств и на межгосударственном уровне;
2. Укрепление регионального и международного сотрудничества в деле предупреждения преступности, уголовного правосудия и в борьбе с транснациональной преступностью;
3. Координация и консолидация усилий государств-членов ООН в предупреждении и борьбе с транснациональной преступностью;
4. Повышение эффективности деятельности правосудия, должное уважение прав человека в отношении пострадавших от преступлений и всех лиц, вовлеченных в систему уголовного правосудия;
5. Содействие достижению самых высоких стандартов беспристрастности, гуманности, справедливости и профессионализма [2, с. 178-179].

Достижение указанных целей обеспечивается преимущественно посредством разработки и принятия двусторонних и многосторонних соглашений, т.е. договорно-правовой практики государств и иных субъектов международного права. Украина, став в 1991 г. независимым государством, активно развивает договорно-правовые отношения с государствами и международными организациями по различным направлениям. Одним из приоритетов Украины в этой сфере является расширение договорно-правовой базы борьбы с транснациональной преступностью.

В отличие от международных преступлений и преступлений международного характера, понятие «транснациональная преступность» охватывает общеуголовную преступность, выходящую за границы отдельно взятого